

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

www.philosophical-research.org

Απόστολος Πιερρής

*Ανατολική Μεσόγειος
και το Κεντρικό Σύστημα της Ιστορίας*
ΚΛΑΣΣΙΚΟ ΜΑΘΗΜΑ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΣΕ ΕΠΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ
*(Για διάφορο χρήση από μεμνημένους της Αιωνιότητας
και αδαείς «ειδικούς» της Καθημερινότητας)*

23 Φεβρουαρίου 2021

La politique de toutes les puissances est dans leur géographie

M. Ναπολέον προς τον Βασιλέα της Πρωσίας, 10 Νοεμβρίου 1804,
Correspondance de Napoleon 1er, Paris, 1862, X, 60, No. 8170

«Με την εγκαθίδρυσι Οικουμενικού Μονοπόλου, οι διαδικασίες ολοκληρώσεως των περιφερειακών πεδίων εν συντονισμώ προς το παγκόσμιο δυναμικό σύστημα ενεργοποιούνται, εντείνονται και επιταχύνονται. **Το μέλλον ανήκει στις δυνάμεις που αναλαμβάνουν ως κατευθυντήρια στρατηγική προτεραιότητα την επανασυγκρότησι των γεωπολιτικών χώρων των εις ολοκληρώσεις κατά τα όρια συνολικής τοπικής συνάφειας – και που δρουν ενεργά προς την κατεύθυνσι αυτή. ... Η Δύναμις που εργάζεται υπέρ της ολοκληρώσεως του πεδίου συναφείας της αρύεται ηυξημένο δυναμισμό από την δυναμική του όλου πεδίου το οποίο εκφράζει. Αντιθέτως, Κράτη που λόγω αδυναμίας ή σφαλεράς κρίσεως αντιτίθενται εκ προθέσεως ή εκ των πραγμάτων σε περιφερειακές ολοκληρώσεις των συνοικειωμένων χώρων στους οποίους ανήκουν, ακολουθούν τροχιά περιθωριοποίησεως και περαιτέρω υφέσεως της λειτουργικότητάς των».**

«Στην περίπτωση του Βαλκανομικρασιατικού πεδίου με τις ευρύτερες δυναμικές του (ενός χώρου ύψιστης ιστορικής ολοκληρωσιμότητας), εντυπωσιακά παραδείγματα θετικής και αρνητικής στάσεως ως προς την ολοκλήρωσή του αποτελούν ιδίως κατά τις τελευταίες δεκαετίες η Τουρκία και η Ελλάς αντιστοίχως. Αναλόγως, η Τουρκία αντλεί δύναμι από την θετικότητα της ταυτίσεώς της προς τον οικείο χώρο της ανερχόμενη την κλίμακα της συνθετικής ισχύος, ενώ η Ελλάς αποδυναμούται δια της αρνητικότητός της εξαντλουμένη στην οικείωση του ασύμβατου»

Απόστολος Α. Πιερρής, *Χώρος και Ιστορία*, Τόμ. Α', 1998, σελ. 37-8, 40-1

I

Το γεωπολιτικό πεδίο της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου με την φυσική ενδοχώρα της έχει σαφή γεωγραφικά, κλιματολογικά και φυτοζωολογικά όρια, και χαίρει ενός απόλυτα μοναδικού πολιτισμικού χαρακτήρα.

Περιλαμβάνεται αδρομερώς μεταξύ του μυχού της Αδριατικής και του Περσικού κόλπου, της Κασπίας και της Καρχηδόνας, των Άλπεων και του Καυκάσου αφ' ενός, της Αραβικής ερήμου και της Σαχάρας αφ' ετέρου.

II

Η Ανατολική Μεσόγειος αποτελεί μείζονα λεκάνη συρροής υδάτων και ανθρώπινης παρουσίας. Κείμενη κατὰ «μέσην-γη», συνιστά την ανθρωπογεωγραφική εστία της ιστορίας. Η εξαιρετική γεωποικιλότητα της ενδοχώρας της αντανακλάται σε ιδιαίτερη βιοποικιλότητα και σημαίνοντα ανθρωπολογικό πολυμερισμό. Η συρροή της διαφορετικότητας στον ίδιο δυναμικό χώρο, δημιουργεί ένα πλέγμα συνεχών προκλήσεων και αποκρίσεων («challenges and responses»), μέσω του οποίου γεννώνται αποφασιστικής σημασίας ισχυρές ταυτότητες και διακεκριμένες ετερότητες, συλλειτουργούσες όμως στο ίδιο πεδίο ενός σαφώς οριοθετημένου, κλειστού συστήματος. Έτσι ο γεωπολιτικός χώρος της Ανατολικής Μεσογείου εικονίζει την αυτόματη, ευσταθή ισορροπία της εντυπωσιακά διαφοροποιημένης ισχυρής ολοκληρίας ενός φυσικού συστήματος, την αρμονία και θαυμαστή συνέργεια των μερών ενός οργανικού όλου, την πολυσχιδή ενότητα του «κόσμου». Και έτσι, από την άλλη μεριά, ο νευραλγικός αυτός τόπος αναδεικνύεται το κεντρικό σύστημα της ιστορίας.

III

Στην εστία αυτή του ιστορικού γίνεσθαι της ανθρώπινης ολοκλήρωσης συνέβησαν οι τρεις κοσμοϊστορικές επαναστάσεις που σηματοδοτούν τους ουσιαστικούς σταθμούς της εξέλιξης του είδους. Πρώτη, η Νεολιθική, της χθόνιας γονιμότητας, της σταθεροποίησης του χρόνου στον κύκλο της περιοδικότητας, της εξημέρωσης και εξηρέμησης του ανθρώπου με την γεωργία και τα μυστήρια της μεγάλης Μητέρας, παγγενήτορος φύσης και παντρόφου γης. Δεύτερη, η Μεταλλική, του Κυρίου των Δυνάμεων, η λατρεία της Βιάζουσας Ισχύος, της ευεργετικής τεκτονικής βίας που τέμνει και συναρμόζει το ξύλο εις απαρτισμό τραπέζης και κλίνης, που βιάζει τον άνθρωπο σε μείζονες συγκροτήσεις κοινωνιών και τον συνέχει σε τεράστιες πολυδιάστατες συσσωματώσεις πολλαπλασιαστικές της ενέργειάς του πολύ πέραν της προσθετικής αύξησης της δραστηριότητάς του.

Οι δυο αυτές πρώτες Επαναστάσεις έγιναν στον Μεσανατολικό χώρο του κεντρικού πεδίου, στις παραποτάμιες εύφορες πεδιάδες και στην επιβλητική αλλά άχαρη και φοβερή τραχύτητα των ορεινών όγκων του αντίστοιχα. Η πρώτη γέννησε το χωριό και η δεύτερη έφτιαξε την πόλη και την «αυτοκρατορία» (καμμία ασφαλώς σχέση προς τις Ευρωπαϊκές αποικιοκρατίες).

Η τρίτη, τελεσφόρα και τελεσιουργός, τελειωτική Επανάσταση συντελέστηκε στην νότια μύτη της Βαλκανικής, στο κεχαριτωμένο μεγαλείο της ορεινής Πελοποννήσου και Στερεάς Ελλάδας, συνεπήρε δε άμεσα το προσεχές περιβάλλον, τον χαμογελαστό, ζωηρό κυματισμό του Αρχιπελάγους και το κραταιό θυμώδες του, υπομειδιών και αυτό στην απειλή του, και την αντίπερα γη της Ασιατικής εκτοξευόμενης χερσονήσου (Ασίας αρχικά στον Ελληνικό μικρόκοσμο, και Μικράς Ασίας στον μεγάλοκοσμο), το Ιωνικό Ηροδότειο κάλλιστο «κλίμα» του κόσμου, και το Ιόνιο από την άλλη μεριά, και τις επέκεινα περιοχές της Κάτω Ιταλίας και Σικελίας. **Πρόκειται για την Επανάσταση του ανθού της Νεότητας, την λατρεία του Κάλλους, την Αιωνιότητα της Τελειότητας, για τον Έρωτα του «Καλού», του «Τέλους», ισχυρότερο και από την γέννα και από τον θάνατο και από τον βιασμό της μείξης και της δημιουργίας. Είναι η ουσία του πολιτισμικού Ελληνισμού.**

Και εδώ, στο ίδιο ευρύτερο γεωπολιτικό πεδίο, φανερώθηκαν εν συνεχεία, και ουσιώθηκαν οι μεγάλες συνθέσεις του Χριστιανισμού και του Ισλαμισμού, φαινόμενα και κατηγορήματα του ίδιου πολυδύναμου χώρου, με την πνευματική Ορθοδοξία να αποτελεί την κατά την τάξιν του χρόνου νέα αποκάλυψη του Ελληνισμού.

IV

Η συρροητική βασική ιδιότητα του κεντρικού γεωπολιτικού τοπίου της ιστορίας προκαλεί ένα κεντρομόλο δυναμικό πεδίο, το οποίο εκφράστηκε στην ιστορική πραγματικότητα με μια πρωτοφανή ανθρωπογεωγραφική ολοκλήρωση μακρότατης διαρκείας. Η φυσική τάση του πεδίου είναι η ενοποίηση. Από την κατάρρευση του τετραπλού συστήματος ισορροπίας δυνάμεων στον χώρο της Ανατολικής λεκάνης προς το τέλος της 2^{ης} χιλιετίας π. Χ. μέχρι τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο του 20^{ου} αιώνα μ. Χ., η εστία αυτή της παγκόσμιας ιστορίας είναι κατ' ουσίαν συμπεπλεγμένη σε μια ενότητα, με περιόδους έντασης που δεν δυναμοποιούνται από διασπαστικές ροπές, αλλά από ανταγωνισμούς για τον καλύτερο, ισχυρότερο και αποτελεσματικότερο ενοποιητικό φορέα.

Από την Ασσυριακή αυτοκρατορία, στην Μηδική, στην Περσική, από εκεί στην περιεργή ιδιαιτερότητα της Ελληνικής διαμφισβήτησης (αμφιγνωμία μεταξύ πολιτισμικής ενότητας χωρίς πολιτική ολοκλήρωση αφ' ενός και ατάσθαλης ηγεμονικής προβολής αφ' ετέρου), και γρήγορα από τα Ελληνικά παίγνια στην Μακεδονική κυριαρχία και τον Ελληνιστικό κόσμο, και επί τέλους στην μοναδική Ρωμαϊκή αυτοκρατορία, και εκείθεν κατά αδιάκοπο διαδοχή στην Βυζαντινή και Οθωμανική, - για ένα διάστημα τριών χιλιετιών, το σύνολο της κυρίως ιστορικότητας του ανθρώπου, ο κεντρικός χώρος της ιστορίας παραμένει βασικά ολοκληρωμένος και ενωμένος, όπως θα έδει ως εστία του κόσμου.

(Αντιθέτως, για παράδειγμα, ο Ευρωπαϊκός χώρος χαρακτηρίζεται από μια κεντρόφυγο δυναμική, ώστε να μένει ανολοκληρωτος για την χιλιετία της ιστορίας του. Τρεις ενοποιητικές προσπάθειες δείχθηκαν αναποτελεσματικές: στην αρχή και στο τέλος, οι Γερμανικές του Α', Β' και Γ' Ράιχ, και ενδιάμεσα,

προς το τέλος, η Γαλλική, της Επανάστασης και της Αυτοκρατορίας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έγινε μεν εξ αιτίας της μεταπολεμικής Αμερικανικής στρατηγικής στον διπολικό κόσμο, εξελίχθηκε δε, όπως ήταν προβλέψιμο, σε περιορισμένη επιχείρηση διαχείρισης της Ευρωπαϊκής παρακμής στο νέο μονοπολικό οικουμενικό σύστημα. Αν μείνει κάτι ενοειδέστερο θα είναι μια Γερμανική ένωση. Ούτως ή άλλως η Ευρωπαϊκή φάση της ιστορίας παρήλθε, ζούμε σε μια μεγάλη μεταβατική ιστορική εποχή, που κατ' εξοχήν χρειάζεται κλασική σκέψη για να καταλάβουμε).

V

Ο κατακερματισμός της τελευταίας ενοποιητικής αρχής του κεντρικού πεδίου, της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, συνέβη από εσωτερικό και εξωτερικό λόγο. Ο θεμελιώδης εσωτερικός ήταν η αδυναμία του συστήματος να επανέλθει, να αναβαπτισθεί και να αντλήσει δυνάμεις από την πολιτισμική ιδιοταυτότητα του γεωπολιτικού πεδίου του, από τα βιώματα και την τροπικότητα βίου των λαών του. Αντιθέτως η γραμμή που επικρατούσε ήταν η παρακολούθηση και όσον ενεδέχeto υιοθέτηση των Ευρωπαϊκών συστημάτων. (Η ίδια φενάκη του άκριτου εκσυγχρονισμού ως εξευρωπαϊσμού μαστίζει και το νεοελληνικό κράτος, με παρόμοια καταστροφική κατάληξη). Η αποδοχή αλλοτρίων μεθόδων και πρακτικών ως χρηστικών εργαλείων δεν βλάπτει όσο είσαι ενιδρυμένος σταθερά και υψηλά στην οικεία σου ταυτότητα. Αποβαίνει ολέθρια αν συνοδεύεται από ύφεση του τόνου της ταυτότητάς σου. Γιατί τότε το εργαλείο γίνεται τύραννος, εσύ δε χάνεις μαζί με την προσωπικότητά σου και την αποτελεσματικότητά αυτού που μιμείσαι. —

Ο εξωτερικός λόγος διαμελισμού της ενότητας του κεντρικού χώρου ήταν η άμεση και έμμεση επίδραση της Ευρωπαϊκής παγκόσμιας κυριαρχίας. Άμεσα λόγω των διεκδικήσεων κάθε μιας από τις μεγάλες και μικρές δυνάμεις στον πολυδύναμο χώρο, έμμεσα δε εξ αιτίας αφ' ενός μεν της επιρροής που ασκούσαν σε ηγετικές ομάδες των πληθυσμών της αυτοκρατορίας οι Ευρωπαϊκές ιδέες (που κι αυτό πάλι είναι αντίστροφα ανάλογο προς την εντόπιο καλλιέργεια της οικείας παιδείας του χώρου), αφ' ετέρου δε από την προσάρτηση διαφόρων μερών της αυτοκρατορίας προς διαφορετικές μεγάλες Ευρωπαϊκές δυνάμεις για την υποστήριξη των νομιζομένων δικαίων των, και από τον διαγκωνισμό των μεγάλων δυνάμεων ποια θα

ωφεληθεί περισσότερο από τις υποκινούμενες το πλείστον διεκδικήσεις των μερών.

Ο τελευταίος λόγος μετέτρεπε βέβαια τον αγώνα ανεξαρτησίας των μερών σε δημιουργία προτεκτοράτων με το σύστημα της προστασίας. [Ο Κάλβος που έζησε το αντίστοιχο Ελληνικό εγχείρημα υπαγωγής και αντιφατικής ελευθερίας υπό προστασία, το κατακεραυνώνει στο υψηλοφρονηματικό και εξαγγελτικοπροφητικό ποίημά του «*Αι Ευχαί*», (Ωδή έκτη, των «*Λυρικών*» του 1826)].

VI

Ο κατακερματισμός του κεντρικού γεωπολιτικού πεδίου είναι επομένως κατά συμβεβηκός και άρα προσωρινός. Η ισχυρή κεντρομόλος δυναμική του εστιακού συστήματος της ιστορίας λειτουργεί και ωθεί στην εκ νέου ολοκλήρωσή του, όχι πλέον υπό τύπον αυτοκρατορίας, αλλά ως συστηματική συνεργασία και εκ βαθέων σύννευση των μερών εις την ενιαία υπόσταση του όλου. (Το Βαλκανικό Σύμφωνο του Μεσοπολέμου ήδη από τότε έδειχνε τον φυσικό δρόμο για το Βαλκανομικρασιατικό γεωπολιτικό πεδίο, την «καθ' ημάς Ανατολή», ένα αποφασιστικής σημασίας υποσύστημα του μεγάλου κεντρικού συστήματος). Φυσικώ τω λόγω ο ισχυρότερος και επί τω έργω καταλληλότερος αναλαμβάνει τον συντονισμό των ενεργειών και περιωθεί εις την συνάρτηση των υπολοίπων. Αποδεικνύει συνεχώς την χρησιμότητά του: όπου παρεμβαίνει αλλάζουν ριζικά τα δεδομένα επί του πραγματικού πεδίου και επί της διαπραγματευτικής τραπέζης. Το όφελος είναι κοινό για όλα τα μέρη κατά λόγον της αξίας των.

Η παρούσα μορφή του παγκόσμιου συστήματος, ο οικουμενικός μονοπολισμός, ευνοεί και διευκολύνει την αποκατάσταση των φυσικών ισορροπιών στις γεωπολιτικές περιφέρειες, κατά μείζονα λόγο στο κεντρικό πεδίο, νευραλγική εστία της ιστορίας. Έτσι μειώνονται στο ελάχιστο οι αντιπαραγωγικές τριβές του συστήματος, αφού πρακτικά εκμηδενίζεται η αναγκαιούσα ενέργεια προς συντήρηση τεχνητών συσχετισμών και διαρθρώσεων. (Παραβλητέες οι αναλύσεις μου στο βιβλίο από όπου το επί κεφαλής απόσπασμα και στις σχετικές μελέτες μου στον ιστότοπο του Ινστιτούτου. – Προσφατότερη με τίτλο *Rejuvenatio Mundi. Η Μοίρα της Ιστορίας σε μια Μεγαεποχή Μεταβολών*, στο τμήμα Research Projects, κατηγορία “Η Μορφή της Ιστορίας και η Κατάσταση του Κόσμου”).

VII

Η ουσία και η αξία και η χρησιμότητα και το συγκριτικό πλεονέκτημα και το κεφάλαιο του Ελληνισμού είναι πολιτισμικό, δεν είναι εδαφικό. Και είναι εθνικό με την έννοια του πολιτισμικού χαρακτήρα και ταυτότητας, όχι του κρατικού έθνους. Η «Μεγάλη Ιδέα» είναι ο πολιτισμός, η παραγωγή στην πολιτιστική κορυφή. Οδηγός μελωδία επ' αυτού είναι το Σολωμικό επίταγμα: *«το έθνος πρέπει να μάθει να θεωρεί Εθνικόν ό,τι είναι Αληθές»*. [Λεχθέν με οξύτητα όταν ο ύμνος του ποιητή στο κάλλος (ο «Πόρφυρας») θεωρήθηκε ότι δεν ανταποκρίνεται στις προσδοκίες του έθνους για κάτι εντελώς εθνικό. Βαθύτατα Ελληνικός αντίλογος του Σολωμού, αφού η λατρεία της ομορφιάς αποτελεί την Δωρική πεμπουσία του Ελληνισμού]. Ο Σολωμικός αφορισμός ήταν και προφητικός: η αποτυχία της Ελλάδας στην πολιτισμική άριστεία είναι η θεμελιώδης αιτία της παντελούς απαξίωσής της. Και με την σειρά της η αιτία αυτής της αφόρητης αποτυχίας στο κατ' εξοχήν προσόν του Ελληνισμού είναι η αλλοτρίωση του Νεοελληνικού κράτους, ήδη από το στήσιμό του και με συνεχώς επιδεινούμενα βήματα έκτοτε, και από τους τρεις πυλώνες της διαχρονικής ταυτότητάς του, τον κλασσικό Ελληνισμό, την Βυζαντινή Ορθοδοξία και την Δημοτική Παράδοση.

Ο ομφαλός της γης, το νοηματικό κέντρο του κόσμου και ο άξονας της ιστορίας βρίσκονται στους Δελφούς, ως Απολλώνια ουσία του Ελληνισμού.

Το πολυτιμώτερο προϊόν του Ελληνισμού είναι ο υψηλός πολιτισμός. Και το χρησιμώτερο – ιδίως σε μια εποχή μεταβολών, όπου η ανθρώπινη ψυχή παλεύει ανεξρμάτιστη χωρίς πολιτικό αστέρα. Πασχίζει να καταλάβει τι γίνεται και που πάνε τα πράγματα και πως θα ησυχάσει, χωρίς κριτήριο αληθείας, αλλά με «λόγους περί μεθόδου», και τεχνητούς κανόνες και «πρωτόκολλα».

Ο οικείος γεωπολιτικός χώρος της χώρας είναι το Βαλκανομικρασιατικό γεωπολιτικό πεδίο ως δυναμοποιητής του κεντρικού συστήματος της ιστορίας, της λειάνης της Ανατολικής Μεσογείου με την φυσική ενδοχώρα της.

Με τις κεφαλαιώδεις αυτές αρχές κατανοούνται οι σύνθετες εξελίξεις στο μέγα γεωπολιτικό πεδίο στο οποίο ανήκει η χώρα, εξηγούνται τα εις πρώτης όψεως παράδοξα, επιλύονται ευχερώς τα επί μέρους προβλήματα, και το σπουδαιότερο χαράσσεται ορθή στρατηγική. Για τις επί μέρους δομές και στοιχεία παραπέμπω σε πληθώρα μελετών μου. Το λέω γιατί και οι προβλέψεις μου, ήδη προ τετάρτου του αιώνα, επαληθεύονται. Ο λόγος είναι το κλασσικό πνεύμα. Γιατί τις ιστορικές εξελίξεις δεν τις καθορίζουν οι πολιτικοί, ή οι στρατιωτικοί ή οι αναλυτές ή οι κεφαλαιούχοι και τα trusts και τα funds, δεν τις δημιουργεί η Βούληση του Υποκειμένου - αλλά το Άνυσμα της Ιστορίας που δείχνει στον σκοπό της. Και φορείς και όργανα αυτού του ανύσματος είναι οι ηγέτες πολιτικοί και πνευματικοί που ανάγονται στο απόλυτο Είναι για να δουν την Μορφή του στο Φαίνεσθαι του χρόνου.